

MAANTIETEELLINEN LUETTELO

VALMISTAVIA KOULUJA JA KOTIOPETUSTA VARTEN

TOIMITTANUT

ALLI NISSINEN.

PORVOO 1891,
WERNER SÖDERSTRÖM,
KUSTANTAJA.

HELSINGISSÄ,
J. SIMELIUKSEN PERILLISTEN KIRJAPAINO OSAKEYHTIÖ,
1891.

Tämä maantieteellinen luettelo, joka nyt tarjoutuu pienten lasten opetuksessa käytettäväksi, on aijottu poistamaan lyhyen ja helppotajuisen alkeismaantieteen puutetta. Sen sisältö vastaa niitä tietoja, joita lyseoihin, tyttökoulujen valmistaville luokille ja yhteiskoulujen toiselle luokalle pääsemistä varten vaaditaan.

Monissa valmistavissa kouluissa on tähän asti käytetty sitä tapaa, että oppilaat ovat mukailleet vihkoihinsa opettajan luokkataululle kirjoittamat nimet. Mutta tämä kirjoittaminen vie paljon maantieteen opetukselle suodusta ajasta ja on vielä luottamaton, siinä suhteessa että pienoiset oppilaat usein kirjoittavat väärin ja siten myöskin lukevat väärin; ja vielä lisäksi syntyy kertauksessa usein vaikeuksia muistiinpanojen katoamisen kautta. Kertausta vaikeuttaa vielä sekin, että joku paikka on voinut lukukauden ajalla yhdestä tai toisesta syystä jäädä vihkoon kirjoittamatta, ja siten jää oppilaan taito vaillinaiseksi. Näiden syiden vuoksi on tällä viikkosella koitettu auttaa sekä opettajia että oppilaita.

Ja samalla on myöskin tätä kirjaa käyttämällä toivottu voitavan säästää enempi aikaa valaisevaan kertoilemiseen, kuvien näyttämiseen ja karttapiirrustukseen.

Kokemuksen nojalla on tämä luettelo toimitettu näin supistuneessa muodossa. Tällä tavoin on näyttänyt olevan helppo ehtiä.

Toivossa että tästä olisi jotain helpoitusta maantieteen alustavalle oppimiselle, jätetään kirja sitä tarvitsevien käsiin. Helsingissä Syyskuussa 1891.

Toimittaja.

Alkeellinen pallo-oppi.

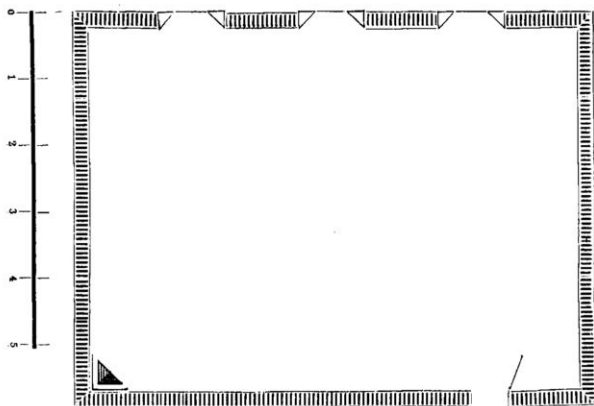
Maa, jonka ulkona ollessamme tunnemme jalkojemme alla on se kappale, jonka päällä asumme. Maa on suuri ja muodoltansa ympyriäinen kuin pallo.

Maan pinta on epätasainen. Siinä on suuria korkeuksia ja suuria alennuksia. Korkeuksia nimitetään eri tavalla suuruutensa mukaan. Pieni korkeus on mäki ja harju, suuria korkeuksia ovat vuori, ylänkö ja vuoren-huippu.

Alennuksia on myöskin erilaisia. Pieniä alennuksia ovat alanko, laakso, rotko. Suuret alennukset ovat useimmittain täytetyt vedellä ja niitä sanotaan lammiksi, järviksi ja valtameriksi.

Suuria alennuksia on maan pinnalla paljon ja sen vuoksi peittääkin vesi suurimman osan maan pintaa.

Maata kuvataan kartalle. Kartta on maanpinnan kuva. Tässä näet kouluhuoneen kartan.

Voitko näyttää missä on seinä? Missä on ikkuna? Missä ovi? Missä uuni.

Tähän piirretty kouluhuone on kahdeksan metrin pituinen ja kuuden metrin levyinen. Kuvassa näkyvä pieni viiva on otettu vastaamaan metri-mittaa. Kuvatkaamme suurelle taululle meidän oma kouluhuoneemme? Kuvaa kotona isäsi ja äitisi huone. Kuvaa koko piha! Näin kuvataan huoneita, taloja ja pihoja, mutta samalla tapaa kuvataan kaupunkeja, maa-aloja jopa koko maanpalloakin. Tässä näet maanpallon kartan! Vaalea väri kuvaa vettä, tummempi kuvaa maata.

Näyttäkää missä on vettä! Missä paikassa on maata?

Suurimpia maakappaleita sanotaan *mantereiksi*. Mantoireita on maanpallolla kolme. Mutta maanpallolla on paljon pienempiä maakappaleita, joita sanotaan saariksi. *Saari on sellainen maa, jota vesi ympäröi kaikilla puolilla*. Etsi kartalta joku saari! Mainitkaa joku saari, jonka tunnette! —

Mantereitten ja saarien rannat eivät ole suorita. Ne mutkistuvat monella tavoin ja niistä pistää usein pitkiä maakaistaleita mereen. Mereen pistäviä maakaistaleita sanotaan *niemiksi*. *Niemi on sellainen maa kappale, joka yhdellä puolella on yhteydessä maan kanssa, mutta jota vesi ympäröi kaikilla muilla puolilla*.

Oletko koskaan ollut niemellä? Millä niemellä olet ollut? Etsi kartalla joku niemi!

Usein yhdistää kapea maakaistale kaksi suurempaa maata toisiinsa. Sellaista maakaistalletta sanotaan *taipaleeksi* eli *kannakseksi*.

Kuka teistä on nähnyt jonkun taipaleen luonnossa? Selitä millainen se oli! Etsi kartalla joku taipale!

Suurimpia meriä sanotaan *valtameriksi*. Meret muodostavat maahan *lahtia*. *Lahti* on se osa merta tahi jär-

Maanpallon kartta.

veä joka on tunkeutunut maan sisäin ja jota maa ympäröi usealla puolella.

Kuka osaa mainita luonnossa yhden lahden? Onko teistä kukaan soutanut lahden poikki? — Etsi kartalla joku lahti!

Joskus eroittaa kapea vesi kaksi maata toisistansa. Sellaista vettä sanotaan *salmeksi*. *Salmi on kaitainen vesi, joka on kahden aavemman veden välillä, ja eroittaa kaksi maata.*

Oletteko kulkeneet jonkun salmen läpi? Mikä sen salmen nimi oli? Etsi kartalta joku salmi!

Nyt saamme oppia ilmansuunnat. Pää-ilmansuunnat ovat pohjoinen, etelä, itä ja länsi. Silloin kun aurinko on korkeimmillaan taivaan laella (kello 12) on se etelässä. Jos käännämme selkämme etelään päin niin silloin ovat kasvomme pohjoiseen. Oikealla kädellämme on itä ja vasemmalla länsi. Aurinko nousee aamusilla idästä ja laskee ehtoolla länteen.

Mitenkä löydät etelän keski päivällä jos ilma on selkeä?

Pää-ilmansuuntien välillä on vielä neljä väli-ilmansuuntaa: *luode*, (pohjoisen ja lännen välillä), *louna* (lännen ja etelän välillä), *kaakko*, (etelän ja idän välillä) ja *koi* (idän ja pohjoisen välillä.)

Seinä-kartalla asetetaan tavallisesti pohjoinen ylöspäin, etelä alas, itä oikealle ja länsi vasemmalle.

Kun näemme auringon nousevan ja laskevan niin voisimme aivan luulla että se on aurinko, joka liikkuu. Mutta niin ei ole. Maa pyörii säännöllisesti ja aurinko on paikoillaan. Maan pyörimisestä syntyy yö ja päivä.

Kun maanpalloa kartalle kuvataan, liitetään kuvaan kartan valaisemiseksi monenlaisia merkki-viivoja. Se suora viiva, joka on vedettynä maan halki pohjaisesta etelään ja ajatellaan kulkevan maan läpi sanotaan maan *akseliksi*. Akselin molempia päitä sanotaan *navoiksi*, pohjoista pohjoisnavaksi, eteläistä etelännavaksi.

Se suora viiva, joka on vedettynä maan ympäri lännestä itään päin ja joka on yhtä kaukana kumpaisestakin navasta, on *ekvaattori* eli *päiväntasaaja*.

Päiväntasaaja on jaettu 360 asteesen (360°).

Päiväntasaajan kanssa yhtäsuuntaisesti ja yhtä kaukana toisistaan ovat paralleli- eli *yhdensuuntaiset* piirit. Parallelipiirejä on yhteensä 180. Paralleli piireistä ovat ensin huomattavat *kravun* ja *kauriin kääntöpiirit* ja *pohjoinen* ja *eteläinen napapiiri*.

Kääntö ja napapiirien kautta jakaantuu maa viiteen vyöhykkeeseen: 1) *kuuma vyöhyke*, kääntöpiirien välillä; 2) *pohjoinen lauhkea vyöhyke*, pohj. kääntöpiirin ja pohj. napapiirin välillä; 3) *eteläinen lauhkea vyöhyke* eteläisen kääntöpiirin ja etel. napapiirin välillä; 4) *pohjoinen kylmävyöhyke* pohjoisen napapiirin sisällä ja 5) *eteläinen kylmävyöhyke* eteläisen napapiirin sisällä.

Eri vyöhykkeissä on erillainen ilman ala.

Viivoja on vielä vedetty pohjoisnavasta etelänapaan, pitkin maan pintaa. Niitä sanotaan *meridianeiksi* eli puolipäivän piireiksi. Niillä paikoilla, joissa sama meridiani kulkee on puolipäivä samaan aikaan. Maa jaetaan kartalla kahteen puoliskoon itäiseen ja läntiseen pallonpuoliskoon. Jako tehdään tavallisesti Ferromeridiaanin kohdalla. (Ferro saari kuuluu Kanarian saariin Afrikan länsirannalla.)

Meren ja maan jako.

Meri peittää lähes kolme neljäs osaa maan pinnasta. Ajatelkaamme että ja'amme maanpinnan neljään yhtäsuureen osaan, niin kolme noista osista on veden peitossa. Suurina *valtamerinä* ympäröipi vesi mantereita joka puolella. Valtameret ovat:

1. *Iso valtameri eli Tyvenmeri.* Suurin kaikista meristä.
 2. *Atlantin meri.*
 3. *Intian meri.*
 4. *Pohjois-Jäämeri.* Pienin valtameri.
 5. *Etelä-Jäämeri.*
-

Maata on maanpallolla kolme suurempaa jaksoa ja useita pienempiä jaksoja.

Olemme jo sanoneet, että suuria maa-jaksoja sanotaan mantereiksi. Mantereet ovat:

Vanha mantere; Saanut nimensä siitä että on ollut sivistyneelle maailmalle kauvimmin tunnettu.

Uusi mantere. Tämän mantereen löysi purjehtija Kolumbus vuonna 1492 jälk. Kr.

Austraalian mantere.

Mutta paitsi tätä (mantereisiin jakoa), jaetaan maanpallon maa *viiteen maanosaan*, jotka ovat:

1. *Euroopa.*
 2. *Aasia.* (Suurin maanosista.)
 3. *Afrikka.*
 4. *Amerikka.*
 5. *Austraalia.* (Pienin maanosista.)
-

Euroopa.

Rajat: pohj. Pohjoinen Jäämeri, etel. Välimeri, län. Atlantin meri, idässä: Aasia.

Meriä ja lahtia.

Pohjois-Jäämeri.

Ilmanala on kylmä ja kolea. Meressä näkee suuria jäävuoria. Täällä pyydetään hylkeitä, valaskaloja ja jääkarhuja.

Vienan meri.

Vienan lahti.

Atlantin meri.

Ilmanala täällä leudompi. Suuri, lämpöinen merivirta, Golf-virta kulkee tämän meren pohjoisen osan läpi.

Pohjan meri.

Skagerrak.

Kattegat.

Itämeri:

Pohjanlahti.

Suomen lahti.

Riika lahti.

Irlannin meri.

Bristol-lahti.

Biscaya-lahti.

Välimeri:

Lyonin lahti.

Genuan lahti.

Tyrrhenin meri.

Jonian meri.

Taranto lahti.

Adrian meri.

Arkipelagi eli Kreikan saarikas meri.

Marmara meri.

Musta meri.

Asovin meri.

Salmia.

Juutinrauma.

Iso Belt.

Vähä Belt.

Kanaali ja Calais'n (Kaleen) salmi.

Nämä ovat tärkeitä kulkuväyliä, joissa vuotuisesti tuhansia laivoja edes ja takaisin kulkee.

Pohjois kanaali.

St. Georgin kanaali.

Gibraltarin salmi.

Gibraltarin salmen molemmilla rannoilla on lujat linnoitukset.

Bonifacio salmi.

Messina salmi.

Hellesponti eli Dardanellein salmi.

Bospori eli Konstantinopolin salmi.

Kertschin salmi.

Niemimaita:

Kanin niemimaa.

Lapin niemimaa.

Asukkaat ovat Lappalaisia. Elävät poroja paimentamalla. Pukevat itsensä poron nahkasiin pukuihin. Asuvat pystykodassa.

Skandinaavian niemimaa.

Asukkaat ovat Ruotsalaisia ja Norjalaisia. Rannikoilla kalastetaan paljon.

Suomi.

Asukkaat Suomalaisia.

Tanskan niemimaa eli Jyllanti.

Asukkaat ovat Tanskalaisia.

Bretagnen niemimaa.

Asukkaat ovat Ranskalaisia, vilkasta ja kohteliasta kansaa.

Pyreneitten niemimaa.

Asukkaat ovat Espanjalaisia ja Portugalilaisia.

Italia.

Asukkaat ovat Italialaisia. Kuuluista on Italian iha-
nuus. Moni matkustaa sinne ihailemaan maan kauneutta.

Kalabria ja Apulia.

Turkin-Kreikan niemimaa.

Asukkaat ovat Turkkilaisia ja Kreikkalaisia.

Morea.

Krim.

Niemekkeitä.

Nordkyn, Euroopan pohjoisin.

Kap de la Roca. Euroopan läntisin.

Kap Tariffa (Gibraltarin luon.) Euroopan eteläisin.

Taipaleita.

Korintin taipale.

Krimin taipale.

Saaria.

Pohj. Jäämeressä:

Huippuvuoret eli Spetsbergit.

Autiot saaret. Kesän aikaan saapuu sinne kalasta-

joita ja hylkeenpyytäjiä, mutta heidän täytyy poistua talveksi kovien pakkasten vuoksi.

Novaja Semlja.

Lofotin saaret.

Tässä saaristossa asuskelee äärettömät joukot vesilintuja, muiden muassa haahka. Rannikot ovat kalarikkaat. Siellä saadaan varsinkin silliä.

Itämeressä:

Ahvenanmaa.

Saarenmaa.

Hiidenmaa.

Gotlanti.

Ölanti.

Tanskan saaristo:

Seelanti, suurin niistä.

Fyen.

Langelanti.

Loolanti.

Falster.

Möen. (Möenillä on liituvuori).

Bornholm.

Tanskan saaret ovat ylipäänsä hyvin viljellyt.

Pommerin saaret:

Rügen, suurin niistä.

Atlantin meressä:

Suuri Britannia.

Irlanti. (Sitä sanotaan «smaragdi saareksi», sillä siellä on paljon viheriäisiä laitumia).

Normannein saaret.

Hebridit.

Orkney-saaret.

Shetlannin saaret.

Fär saaret.

Islanti. (Saarella on kuumia lähteitä).

Välimeressä:

Balearin saaret:

Mallorca (maljorka),

Menorca;

Sardinia.

Korsika.

Liparin saarilla, lähellä Messinasalmea on tuliperäinen saari Stromboli. Sitäs anotaan Tyrrhenin meren »tulitorniksi.» Tuliperäiseksi sanotaan sellaista paikkaa, jossa on tulta suitsuavia vuoria tai kuumia lähteitä.

Sicilia. Tuliperäinen saari.

Maltan saaret.

Jonian saaret:

Korfu,

Kefalonia.

Kreta eli Kandia.

Kreikan saaret:

Kykladit.

Sporadit.

Tasankoja.

Tasangoiksi sanotaan sellaisia suurempia maa-aloja, joitten pinta on verrattain tasainen ilman suurempia vuoria tasi laaksoja.

Itä-Europan tasanko.

Pohjois-Saksan tasanko.

Alamaat.

Länsi-Ranskan tasanko.

Lombardian tasanko.

Unkarin tasanko.
Valakian tasanko.

Vuoria.

Maan korkeus lasketaan meren pinnasta. Alempi korkeus maanpinnassa on *mäki*. Korkeampi on *vuori* ja korkein on *alppi*. *Vuorijono* on pitkä vuori. *Vuoren huippu* on jonkun vuoren korkein kohta. *Vuorensolmu* on se kohta, jossa monta vuorijonoa yhtyy toisinsa. Kun kiipeää ylös vuorelle, tuntee ilman muuttuvan kylmemmäksi, kuta korkeammalle saapuu. Vihdoin tulee niin kylmälle alueelle ettei siellä ole mitään kasvullisuutta. Maanpintaa peittää siellä jää, joka ei koskaan täydellisesti sula. Sitäkohtaa missä kasvullisuus lakkaa ja jää-alue alkaa, sanotaan *lumirajaksi*.

Pohjois-Europan vuoret:

Köli;

Korkein huippu Sulitelma.

Dovre fjeld.

Dovre fjeldillä on Jostedalsbräen niminen suuri lumi-
 aukio.

Langfjeldene.

Smålannin vuorimaa.

Suomen vuoret:

Maanselkä.

Uralin tunturit. Europan pisimmät vuoret.

Pohjois-Wenäjän maanselkä.

Wenäjän keski ylänkö:

Waldai.

Keski-Europan vuoret:

Fichtelgebirge, vuorisolmu.

Erzgebirge.

Riesengebirge.

Sudetit.

Karpatit.

Transilvaanian ylänkö.

Böhmerwald. Metsärikas, samoin kuin muut tämän seudun vuoret.

Mährin vuoriseutu.

Rauhe Alb.

Schwarzwald.

Odenwald.

Rhön.

Thüringerwald.

Harzgebirge.

Rheinin vuoret.

Ardennit.

Wogesit.

Juravuoret.

Langres'n (Langren) ylänkö.

Côte d'or (Koot door) eli Kulta ylänkö.

Cevennit.

Auvergnen (Overjnen) ylänkö.

Etelä-Europan vuoret:

Pyreneit. Jyllhät ja autiot. Vuoren harjanteilla ikuinen lumi.

Espanjan ylätasanko:

Kantabrian vuoret.

Sierra Guadarama.

Sierra Estrella (lja.)

Sierra Morena eli *Tumma vuori.* Siellä on tummia, aina vihertäviä metsiköitä ja pensaita.

Sierra Nevada. Ikuisella lumella peitetty.

Apenninit.

Merialpit.

Alpit:

Kauneudestaan kuulut vuoret.

1. *Länsi Alpit.*

Mont Cenis. Kapea vuorensola, syvä vuoren poikki käyvä laakso, johon on kaivettu tie, missä juna kulkee läpi.

Montblanc, Europan korkein vuoren huippu, 4,800 metriä korkea.

2. *Keski-Alpit* eli *Schweitzin alpit.*

3. *Itä-alpit.*

Balkan.

Pindus.

Olympos.

Parnassos.

Brittein saarilla:

Walesin (Oeelsin) vuorimaa.

Grampien (Grempien) vuoret.

Tulivuoria.

Luullaan että maan sisällä olevat aineet ovat kuumassa, sulaneessa tilassa. Kumminkin on niiden ympärillä paksu kuori, maanpinta, joka on muodostettu jäähtyneistä, kovista aineista. Maan sisuksen tuliperäisyyttä on ruvettu ajattelemaan sen vuoksi kun joskus on nähty että maan sisältä purkautuu savua, tuhkaa, tulta, höyryä, kuumaa vettä, ja harmaata, sulanutta ainetta, jota nimitetään *laavaksi*. Purkauminen tapahtuu jonkun vuoren huipun kautta. Sellaista vuoria sanotaan *tulivuoreksi* (vulkaaniksi) ja aukkoa, josta aineet purkautuvat *suuksi* eli kraateriksi.

Tavallisesti on tulivuori ylöspäin kapeneva vuorenhuippu jonka ylimmällä kohdalla on kraateri.

Hekla, Islannin saarella.

Vesuvius, Italian niemimaalla.

Etna, Sicilian saarella.

Stromboli, Strombolin saarella.

Löytyy myöskin sammuneita tulivuoria. Semmoisia on esimerkiksi Auvergnen ylängöllä, josta ennen olemme lukeneet.

Järviä.

Laatokka. Laaja ja aava sisämeri.

Äänisjärvi.

Ilmajärvi.

Peiposjärvi.

Suomen järvet:

Suurin niistä on saarekas *Saimaa*.

Wenneri.

Wetteri. Aava ja kirkas vesinen.

Hjelmari.

Mälari. Kaunis ja saarekas.

1. *Bodenjärvi*.

2. *Neuchâtelin järvi*. (Nösjätelin).

3. *Geneven järvi*. (sjeneven.)

Kolme edellä mainittua järveä ovat ihanoita alppijärviä.

Jokia.

Kun lähde pulppuaa maasta ja täyttyy, niin että se paisuu äyräittänsä yli, lähtee liika vesi siitä vierimään pienenä purona rinnettä alaspäin. Kun monta sellaista puroa yhtyy yhteen, syntyy siitä suurempi eteenpäin vie-

rivä vesi, jota nimitetään *joeksi*. Jos joki virtailee jyrkempää rinnettä alas päin ja veden kulku siten on joutuisaa ja rientävää, saapi joki silloin nimekseen *virta* tahi *koski*. Koskessa kulkee vesi myrskyisellä kiireellä.

Sanokaapas lapset minkä väriseksi vesi koskessa käypi!

Suurta jokea, jonka vesi purkautuu mereen tai järveen sanotaan *emäjoeksi*. Ne joet, jotka ovat lyhempiä ja purkavat vetensä emäjokeen ovat *lisäjokia* eli *syrjäjokia*.

Petschóra, Uralinvuorilta.

Wiena:

Suhöna.

Wytsjegda.

Äänisjoki.

Patsjoki, alkaa Inarinjärvestä.

Tenojoki.

Glommi.

Klarjoki, Wenneriin.

Götajoki, Wenneristä, Götajoessa on mahtavat *Trollhättan* nimiset putoukset, eli kosket.

Daljoki.

Ångermanjoki, suuri ja ihana.

Tornionjoki. } Pohjanlahteen.
Kokemäen joki }

Kymijoki, Suomenlahteen.

Wuoksi, laskee Laatokkaan. Siinä on Suomen suurin koski *Imatra*.

Syvärin joki, Äänisjärvestä Laatokkaan.

Olhavan joki, Ilmajärvestä Laatokkaan.

Neva joki (Njeva), Laatokasta Suomen lahteen.

Narva joki, Peiposjärvestä.

Njemi eli *Memel*.

Weiksel, alkaa Karpateilta, laskee Itämereen.

lisäj. Bug.

Oder, alkaa Sudeteiltä.

Elbe, alkaa Riesengebirgestä, laskee Pohjanmereen.

Weser.

Ems.

Rhein,¹ Keskialpeilta. Rhein laskee Pohjan mereen monella suuhaaralla. Rhein joessa on suuri Schaffhausin putous eli koski.

lisäj. Neckar, Schwarzwaldilta.

Main, Fichtelgebirgestä.

Mosel, Wogeseilta.

Maas, Langres'n ylängöltä.

Schelde.

Seine (Seen) Langres'n ylängöltä.

Loire (Loaar) Cevenneiltä.

Garonne, Pyrenneiltä.

Duéro.

Tajo (taahho).

Guadiana, Sierra Morenalta.

Guadalquivir (kivir), Sierra Morenalta.

Ebro, Kantabrian vuorilta, Wälimereen.

Rhône, Keskialpeilta.

lisäj. Saône (soon) Langres'n ylängöltä.

Arno.

Tiber.

Poo, Länsi-Alpeilta.

lisäj. Ticino (titsjino) Lago Maggioresta.

Adige (Adidsje) Ortler-huipulta.

Maritza, Balkanilta.

Tonava, Schwarzwaldilta. Mahtava purjehdukselle tärkeä joki. Suurimpia Euroopassa.

lisäj. Inn.

Theissi.

Drau.

Pruth.

Dnjester, Karpateilta. } Molemmat joet koskista rikkaat.

Bug

Dnjepr, Waldailta.

Don.

lisäj. Donéts (donjets).

Wolga, Waldailta. Euroopan pisin joki. Liikkeelle tärkeä.

lisäj, *Sjeksna*.

Oka (akà).

Kamà.

Uraljoki.

Aasia,

suurin kaikista maanosista. Aasian rannikot ovat rikkaat lahdista, niemistä ja saarista. —

Rajat: pohj. Pohj. Jäämeri, id. Iso Waltameri, et. Indian meri, län. Punainen meri, Afrika. Wälimeri, Arkipelaagi, Marmara meri, Mustameri ja Europa.^a

Meriä ja lahtia.

Pohjoinen Jäämeri:

Obilahti.

Iso valtameri eli Tyvenmeri:

Beeringin meri.

Ohotan meri.

Japanin meri.

Itä-Kiinan meri:

Keltainen meri. Saanut nimensä veden keltaisesta väristä.

Etelä-Kiinan meri:

Tongking lahti.

Siam lahti.

Indian meri:

Bengalin lahti.

Indo-Persian meri.

Persian lahti eli Viheriä meri.

Adén lahti.

Arabian lahti eli Punainen meri.

Wälimeri:

Arkipelagi.

Marmara meri.

Mustameri.

Salmia.

Beeringin salmi. Kapea ja matala, sumuinen.

Sunda salmi. } Tärkeitä kulkuväyliä.
Malakka salmi. }

Ormus salmi.

Bab-el-Mandebin salmi.

Niemimaita.

Kamtshatka.

Asukkaat asuvat puu- tai turvemajoissa ja pukeutuvat eläinten nahkoihin. Elävät kalastuksella ja metsästyksellä.

Korea.

Asukkaat harjoittavat maanviljelystä ja kalastusta.

Itä-Indian niemimaa:

Malakka.

Ilmanala on kuuma ja kostea. Kasvullisuus on rehevä. —

Länsi-Indian niemimaa:

Dekan.

Ilmanala hyvin lämmin. Kasvi- ja eläinkunta rikas ja väriltään komea. Niemimaalla olevalta ylängöltä saadaan timantteja.

Arabia.

Maailman suurin niemimaa. Asukkaat elävät maanviljelyksellä, karjanhoidolla ja rosvoamisella. Viljelyskasveja on tärkeä kahvi.

Vähä-Aasia.

Niemekkeitä.

Kap Tsheljuskin, Pohjaisin niemi.

Itäniemi, itäisin niemi.

Kap Romania, Malakan niemen kärki, eteläisin niemi.

Saaria.

Uusi Sipeeria, Pohjois-Jäämeressä. Asumatoin saari.

Kurilit, kaaren muodossa, Ohotan meren edustalla.

Japanin saaret:

Sahalin.

Jesso.

Nipon.

Ljukju-saaret. Itä-Kiinan meren edustalla.

Taivan eli Formosa,
Hainan, } molemmat hedelmällisiä.

Itä-Indian saaristo.

1. *Isot Sundasaaret:*

Sumatra.

Jaava.

Borneo.

Celebes.

2. *Vähät Sundasaaret.*

3. *Molukit.*

4. *Filippinit:*

Luzon eli Manila.

Itä-Indian saaristo on maanlaatunsa puolesta erittäin hedelmällistä. Ilmanala on on hyvin tasainen ja viljelys menestyy erinomaisesti. Vuoria on paljon ja useat niistä tuliperäisiä. Javalla on 45 tulivuorta.

Ceylon, Indian meressä. Timanteista rikas.

Kypro.

Rhodo.

Sporadit.

Alankoja.

Alangoksi sanotaan sellaista maata, jonka pinta on melkein meren pinnan tasalla.

Siperian alanko. Keskiösa havumetsistä rikas. Siellä on paljon turkkieläimiä.

Turanin alanko.

Turanin alanko on laajoilla aloilla viljelykselle sopimatonta; siellä ei kasva metsää, eikä siellä ole vettä. Ruoho voipi siellä kumminkin kosteana aikana rehottaa. Tällaisia paikkoja kutsutaan aroiksi.

Hindustanin alanko. Alangon itäosa on hyvin hedelmällistä.

Mesopotamian alanko.

Jordanin laakso, El Gor, maanpinnan syvin alanko.

Tasankoja.

Kiinan tasanko.

Hyvästi viljelty. Kasveista mainittakoon tee.

Gobi tahi *Shamo*.

Gobi on kuiva ja aivan hedelmätöin maa. Sellaisia maita nimitetään *erämaiksi*.

Syrian erämaa.

Arabian erämaa.

Persian suolakorpi.

Ylänköjä ja vuoria.

1. Itä-Aasian ylänkö:

Altai.

Sajanin vuoret.

Baikalin vuoret.

Transbaikalin alppimaa.

Jablovoi-vuoret.

Stanovoi-vuoret.

Pamirin ylä-tasanko.

Himalaja (nimi merkitsee »Lumen asunto»).

Himalajalla on

Mount Everest eli *Gaurisankar*, maailman korkein vuorihuippu. 8,800 metriä korkea.

Etelä-Kiinan vuorimaa.

Kynlyn.

Tieanshan.

2. Länsi-Aasian ylänkö:

Soliman vuoret.

Hindukush.

Alburs.

Armenian ylänkö.

Ararat, vuoren kukkula.

Kaukasusvuoret.

Elbrus, vuoren huippu.

3. Vähän Aasian ylänkö:

*Taurus.**Antitaurus.*

Libanon.

Antilibanon.

(Sinai. Vuoren kukkula.)

4. Dekanin ylänkö:

Länsi-Ghats (goots).

Itä-Ghats (goots).

Järviä.

Kaspian meri.

Suurin sisäjärvi maan pallolla. 440,000 kilometriä
lavea. Alempana meren pintaa.

*Araljärvi.**Balkásch.**Baikal.* Kirkasvetinen alppijärvi.*Genetsaret.* Kaunis ja kalarikas.*Kuollutmeri.* Jylhä ja autio.

Jokia.

Ob, P. Jäämereen,

lisäj. Irtysh.

Tobol.

Jenisei, P. Jäämereen,

lisäj. Tunguska.

Lena (ljenaar), P. Jäämereen,*Amúr,* Ohotan mereen.*Hoangho,* Keltainen joki, laskee Keltaiseen mereen.*Jangtsekiang,* Sininen joki, Keltaiseen mereen.

Molemmat edellä mainitut joet ovat saaneet nimensä
veden väristä.

Mekong }
Menam } Etel. Jäämereen.

Bramaputra.

Ganges.

Ganges on Hindulaisten pyhä joki. Taikauskoisen hurskaina luulevat he pääsevänsä autuaiksi kun upottavat itsensä Ganges-joen pyhiin aaltoihin.

Indus.

Euftrat,

Tigris, ynnä niiden yhdistynyt joki

Shat el Arab.

Järvijokia.

Ne joet, jotka laskevat järviin sanotaan *järvijoiiksi*.
Jordan, Kuolleen mereen.

Syr-Darja }
Amu-Darja } Aral-järveen.

Ili, Balkash-järveen.

Afrika.

Afrikan rannikot ovat jäykät sillä niissä on vähän lahtia, niemiä ja rantasaaria.

R a j a t: pohj. Välimeri, län. Atlantin meri, id. Indian meri, Punainen meri ja Aasia.

Meriä ja lahtia.

Välimeri:

Iso Syrtti.

Vähä Syrtti.

Atlantin meri:

Guineanlahti.

Intian meri.

Salmia.

Mosambikin kanaali.

Niemimaita.

Somalein niemimaa, Afrikan itärannikolla.

Niemekkeitä.

Hyväntoivonniemi, kallioinen niemeke; merimatkustajojille tärkeä.

Kap Agulhas (aguljas), eteläisin, vaarallisten matalikkojen ympäröimä.

Kap Guardafui, itäisin.

Taipaleita ja kanavia.

Suetsin taipale ja kanava.

Suetsin taipale yhdistää Afrikan ja Aasian toisiinsa. Suetsin taipale on nyt kumminkin katkaistu siten, että siihen on kaivettu *Suetsin kanava*, jota myöten voidaan purjehtia Välimerestä Punaiseen mereen.

Saaria.

Azorit. Hedelmälliset.

Madeira. Saarella viljellään sokeria ja viiniä.

Kanarian saaret:

Teneriffa. Tuliperäinen.

Ferro.

Kap Verden ell Viheriä niemen saaret.

Asconsion (asenshen) } kallioisia saaria. Kuitenkin pur-
St. Helena } jehtijoille tärkeitä.

Madagaskar, Indian meressä, maanpallon suurimpia saaria.

Komorin saaret.

Maskarenit.

Mauritius.

Bourbon. Tuliperäinen.

Sokotra, Kap Guardafuin edustalla.

Erämailta.

Sahara.

Maailman suurin erämaa. Aluen täyttävät laajat hieta-aavikot. Usein raivoaa täällä kovia myrskyjä, jotka panevat hiekan suurina pilventapaisina aaltoina kiitämään pitkin maanpintaa. Jos aavikolla sattuu olemaan joku este, kasaantuu hiekka siihen ja näin hautaa se usein alensa erämaassa matkustajoihin, jotka sattuvat olemaan myrsky-ilman tiellä.

Kalahari-erämaa, Etel. Afrikassa.

Erämaassa matkustaminen olisi vällan mahdotonta ellei siellä löytyisi *Keitaita*. Keitaat ovat hedelmällisiä, kosteita paikkoja erämaassa. Niihin saapuvat erämaan matkustajat, karavaanit, kameleineen levähtämään ja saamaan virvoitusta. Tämmöisiä keitaita on useita. Tärkeimpiä ovat:

Fessan.

Niilin laakso.

Ylänköjä ja vuoria.

Atlas-Vuoret.

Barkan ylänkö; siellä on heinikko-tasankoja.

Senegambian ylätasanko.

Kongovuoret.

Abessinian alppimaa, hyvin korkea ja jylhän kaunis.

Nubian porrasmaa.

Saanut nimen porrasmaa senvuoksi että vuoristo alenee porras portaalta alamaaksi.

Kilimandsharo, Etel. Afrikan itärannikolla; sammunut tulivuori; Afrikan korkein vuorenhuippu; ikuisella lumella peitetty.

Nieuveveld (nivefelt) }
Swartefeld } eteläisimmässä osassa.

Karrun ylänkö-aro, Nieuweveldin ja Swartefeldin välillä.

Pico de Teyde, tulivuori Teneriffasaarella.

Järviä.

Tsad. Matala.

Ukerveve eli Viktoria Nyanza. Suurin Afrikan järvistä 79,000

□ kilom.

Mvutan eli Albert Nyanza.

Tanganjika.

Bangveolo.

Njassa.

Tsana, alppijärvi Abessiniassa.

Jokia.

Niili.

Syrjäj. Bahr el Abiad (Valkea joki).

„ Bahr el Asrek (sininen joki).

Maailman pisimpiä jokia. Tämä joki paisuu yli äyräittänsä heinäkuun ja lokakuun välillä ja muuttaa koko Niilin laakson järveksi, missä kukkulat, joille kaupungit ja kylät ovat rakennetut, kohoavat saarina. Sitte alenee virta taaskin ja joulukuussa on tulva jo hävinnyt. Mutta

tulviva vesi on tuonut mukanaan hedelmällistä mutaa, joka on laskeunut alankoon, tehden sen mitä hedelmällisimmäksi viljamaaksi.

Atlantin mereen:

Senegal. }
Gambia. } Kongovuorilta.
Niger. }

Kongo, Bangveolosta; maailman vesirikkaimpia jokia, rannat monin paikoin erittäin hedelmälliset.

Oranjejoki (oransje).

Sambesi („Kalavirta“) Intian mereen. Joen keskipaikoilla ovat mahtavat *Viktoria putoukset*. Joen suulla suuri aarniometsä.

Amerikka.

Rajat: p. Pohj. Jäämeri, i. Atlantin meri, l. Iso Valtameri, et. Et. Jäämeri.

Amerikka on muihin maanosiin verraten merkillinen siinä että se ulottuu hyvin pitkälle sekä pohjoiseen että etelään. Amerikka jakaantuu kahteen osaan 1) *Pohjois-Amerikka* ja 2) *Etelä-Amerikka*. Näitä osia yhdistää toisiinsa kapea *Panaman taipale*. Pohjois-Amerikan rannikoilla on sangen paljon lahtia, niemiä ja saaria, mutta Etelä-Amerikan rannikoilla niitä ei paljon ole.

Meriä ja lahtia.

Pohjois Jäämeri.

Atlantin meri:

Baffinlahti.

Hudson (hadsn) lahti.

S:t Lawrence (sänt lorens) lahti.

Fundylahti.

Fundylahti on niitä paikkoja maanpallolla, jossa *luode* ja *vuoksi* enimmin huomataan. Luode ja vuoksi on valtameren säännöllinen kohoaminen ja laskeminen kahdesti vuorokaudessa.

Meksikon lahti (mehhikon).

Karaibin meri.

Honduraslahti.

Eteläinen Jäämeri.

Iso Valtameri eli Tyvenmeri:

Kalifornian lahti.

Panama lahti.

Arica mutka.

Salmia.

Beeringin salmi.

Davis-salmi (deervis).

Hudsonsalmi (hadsn).

Floridan salmi, jossa Golfvirta alkaa.

Magalhaenin (mageljain) salmi.

Niemimaita.

Labrador.

Asukkaat elävät hylkeen, valaitten ja kalojen pyynnillä. Pukevat itsensä turkkeihin.

Uusi Skotlanti.

Floridan niemi. Matalata ja rämeistä.

Yucatan (jukatan) niemi.

Kalifornian niemi.

Aljaska.

Niemekkeitä.

Kap de Wales (ueels), Beringin salmen äärellä, Amerikan läntisin.

Kap Hoorn, eteläisin.

Saaria.

Arktiset saaret:

Grönlanti.

Baffinmaa y. m.

New Foundlannin (nju-föndlennin) saari.

Saaren edustalla on laaja matalikko, joka on syntynyt sorakasoista, jotka ovat kulkeneet merenvirtain tuomien jäävuorien mukana pohjoisesta ja laskeuneet meren pohjaan, kun jää on täällä Golfvirran vaikutuksesta sulanut. Matalikolla harjoitetaan suurenmoista kalastusta, sillä äärettömät kalaparvet kokoontuvat tänne.

Bermuda-saaret (bermjuda).

Länsi-Indian saaristo:

1. *Isot Antillit:*

Kuba.

Jamaika.

Haiti.

Puertoriko.

2. *Vähät Antillit.*

3. *Bahama-saaret.*

Länsi-Indian saarilla on hyvin rehevä kasvikuunta. Kasveista mainittakoon sokuri, kahvi, hedelmät ja tupakka.

Falklandin (fooklennin) saaret.

Tulimaa.

Vancouver saari.

Aleutin saaret, tuliperäiset.

Ylänköjä ja Vuoria.

Andesvuoret eli *Kordillerit* (diljerit):

Rocky Mountains (movnteens) eli Kalliovuoret.

Merialpit:

S:t Elias, tulivuori.

Kaskadvuoret }
Sierra Nevada } ikuisella lumella peitetyt.

Nämä vuoret sisältävät jaloja metalleja: kultaa, hopeaa, elohopeaa ja vaskea.

Meksikon ylänkö:

Orizaba (orissava), korkea tulivuori.

Alleghany-vuoret (alligeni).

Näistä saadaan rautaa, kivihiihtä ja petroleumia.

Quiton (kiiton) ylätasanko:

Chimborazo, sammunut tulivuori.

Cotopaxi, palava tulivuori.

Titicacan ylätasanko.

Aconcacua, Amerikan korkein vuoren huippu.

Venezuelan vuorimaa.

Guyanan ylänkö.

Brasilian ylänkö.

Brasilian ylängöltä saadaan kultaa ja kalliita kiviä.

Järviä.

Suuri Karhujärvi.

Suuri Orjajärvi.

Winnipeg-järvi (uinnipeg).

Canadan järvistö:

1. *Yläjärvi*.
2. *Michigan* (mishigän).
3. *Huron* (juuren).

4. *Erie* (iiri).

5. *Ontario* (ontärio).

Tämä järvistö muodostaa yhteensä maailman suurimman suolattoman vesistön, joka on lähes Suomenmaan kokoinen. Erien ja Ontarion välissä on maailman mainio *Niagaran* (nejagaran) *vesiputous*.

Suuri Suolajärvi.

Jokia.

Pohj. Jäämereen laskevat:

Mackenzie (makkensi) joki.

Nelson joki.

Atlantin mereen:

S:t Lawrence joki (sánt-lorens).

Mississippi.

syrjäj. *Missouri*.

Ohio (ohejo).

Mississippi ympärillä on laajoja, aallokkaita ruohokenttiä, *preerioita*.

Mississippi-Missouri on maailman pisin joki. 6,500 kilom. pitkä.

Rio grande del Norte (»Pohjan suuri virta»).

Magdalena, juoksee ihanassa laaksossa.

Orinoco.

Orinoco ympärillä on laaja ruohotasanko, *Llanos*.

Amazonjoki, mahtava ja suuri, paikoin täynnä saaria. Joki alueensa nähden maailman suurin.

Amazon virran ympärillä on suuri alanko, joka kasvaa upeata aarniometsää. Sillä on nimenä *Selvas*.

Rio de la Plata.

syrjäj. *Parana*.

Paraguay.

Uruguay.

La Plata virran ympärillä ovat *Pampas tasangot*, joilla elää laumoittain metsittyneitä hevosia, härkijä ja muuleja.

San Francisco.

Austraalia.

1. Austraalian manner.

Rajat: pohj., län. ja etel. Indian meri, id. Tyynimeri.

Austraalian manner on suuri, sangen ehytrantainen maakappale. Mannerta sanotaan myöskin Uudeksi Hollanniksi.

Meriä ja lahtia.

Indian meri.

Karpentarian lahti.

Austraalian mutka.

Salmia.

Torresin salmi.

Bassin salmi.

Niemiä.

Eteläniemi.

Vuoria.

Austraalian alpit.

Austraalian vuoret ovat rikkaat kullasta ja kivihielestä

Jokia.

Murray (mörree):

Darling.

Murray on hyvin pitkä, mutta vähävetinen joki.

2. Austraalian saaristo.

Austraalian saaristo on hajallaan suurella alalla Tyy-
nen meren etelä-osassa. Katsoen siihen miten etäällä saa-
ret ovat mantereesta jaetaan ne kolmeen osastoon:

1. Sisäryhmä.

a) *Melanesia s. o.* „mustain saaret:

Uusi Guinea.

Saari on alaltaan yhtä suuri kuin Skandinavian nie-
mimaa. Siellä on korkeita vuoria ja purjehdukselle kel-
paavia jokia.

Bismarckin saaristo.

Salomonin saaret.

Uudet Hebridit.

Uusi Caledonia.

Fidchisaaret.

b) *Uusi Zeelanti.*

Uusi Zeelanti on tuliperäinen. Kuumia lähteitä ja
palavia tulivuoria on useita. Saaren luonto on muuten
kauniimpia mitä maailmassa on.

2. Ulkoryhmä.

a) *Mikronesia eli pienten saarten ryhmä.*

Marianit.

Karolinit.

b) *Polynesia* eli monien saarten ryhmä.

Ystävyiden saaret.

Seurasaaret.

Matalat saaret.

Marquesas (-keesas) saaret.

3. Hajasaaret.

Sandwich-saaret (sanduits).

Havaiji.

Havaijilla on tulivuori *Mauna Loa*, jonka suuri aukko on aina täynnä kiehuvaa laavaa.

Eteläisen napapiirin seuduilla on löydetty monta maata ja saarta. Niitä sanotaan yhteisellä nimellä

Eteläiset Napamaat.

Kasvit ja eläimet eivät siellä menesty. Maita peittää ikuinen jää ja rantoja ympäröivät ajojääät ja jäävuoret. Etäältä on nähty savuava tulivuori. Sille on annettu nimi *Mont Erebus*.

Suomi.

370 t. □ kilom. — Enempi kuin 2 milj. asukkaita.

Rajat: pohj. Norja, id. Norja ja Wenäjä, etel. Wenäjä ja Itämeri, län. Ruotsi.

Suomen rannikolla on hyvin paljon lahtia, niemiä ja saaria. Merkillisimmät niistä ovat seuraavat:

Meriä, lahtia ja salmia.

Pohjanlahti:

Merenkurkku.

Kihti.

Baröön salmi.

Suomen lahti:

Wiipurin lahti.

Niemiä.

Hankoniemi.

Porkkala.

Saaria.

Pohjan lahdessa:

Hailuoto.

Raippaluoto.

Ahvenanmaan saaristo:

Ahvenanmantere.

Kumlinge y. m.

Saariston asukasten pääelinkeino on kalastus.

Suomen lahdessa:*Turun saaristo:**Kemiön saari.**Kuusluoto.*

Kauneudestaan kuuluja.

*Wargön saaristo.**Pyhtään saari.**Koivisto.*

Ihanoita seutuja.

*Suursaari.***Laatokassa:***Walamo.*

Walamon saarella on venäläinen munkkiluostari.

Järvissä:*Soisalo*, Suomen suurin saari.*Punkaharju.*

Kuuluisa luonnon ihanuudestaan.

Vuoria:*Maanselkä*, josta eroavat:*Ounasselkä,**Kainun selkä,**Suomen selkä ja**Salpaus selkä.**Ounas selällä* on Suomen korkein vuoren huippu,
Pallastunturi. 850 m. korkea.Suomen selkä ja Salpaus selkä ovat seuraavien vuori-
jonojen kautta toistensa yhteydessä:*Satakunnan selkä.**Hämeenselkä.**Savonselkä.**Karjalanselkä.*

Salpaus selästä käy lounaasen:

Lohjanselkä,

ja kaakkoon

Äyräpään selkä.

Peltoaivi

Aavasaksa

} Pohjois Suomessa.

Kangasalan harju.

Luonnon ihanuudestaan ylistetty.

Järviä ja jokia.

Isänmaamme on saanut nimen »tuhattjärvien maa»; ja nimi onkin ansaittu, sillä ei missään muussa Euroopan maassa ole niin lukuisasti sisämaan vesiä kuin Suomessa. Varsinkin järviä on paljon ja nepä parhaastaan tekevätkin maamme luonnon niin ihanaksi.

Vesijaksot jaetaan maanselänteitten mukaan viiteen vesistöön.

1. Pohjoinen vesistö.

Maanselän pohjois ja itä vierteellä. Laskee Pohj. Jäämeren lahtiin.

Tenojoki, Tenovuonoon.

Ivalonjoki, laskee pohj. vesistön suurimpaan järveen, jonka nimi on

Inarijärvi.

Inarin saarekas järvi laskee vetensä Warangin vuonoon. Laskujokena on

Patsjoki.

Ivalon joesta huuhdotaan kultaa.

Kuusamon reitti, laskee Wienan mereen.

2. Luoteinen vesistö.

Maanselän etelä ja länsi-puolella ja Suomen selän pohjois ja luoteis puolella. Laskee Pohjanlahteen.

Tornion joki:

syrjäj. Muonion joki.

Kemijoki, Kemijärven läpi.

syrjäj. Ounasjoki.

Iijoki.

Oulunjoki, Oulunjärvestä, johon laskee

Hyrynsalmen reitti ja

Sotkamon reitti.

Sotkamon reitti laskee Kajaaninjoen ja Ämmäkosken kautta. —

Oulun jokea myöten kuljetetaan paljon tervaa, tukkia ja muuta tavaraa, vaikka kulku onkin sangen vaivaloista monien koskien vuoksi.

Siikajoki.

Pyhäjoki.

Ähtävänjoki, Lappajärven läpi.

Lapuan joki.

Kyrönjoki. (Alkujuoksu *Kauhajoki*, keskijuoksu *Ilmajoki*).

Molemmat viimeksimainitut joet virtaavat viljavien vainoiden ja muhkeasti rakennettujen kylien välitse.

Huomattavimmat kosket ovat:

Taivalkoski, Kemijoessa.

Niskakoski	} Oulun joessa.
<i>Pyhäkoski</i>	
Merikoski	

3. Lounainen vesistö.

Suomenselän etelä- sekä Hämeenselän ja Lohjanse-
län länsipuolella.

Laskee Pohjanlahden etelä-osaan ja Itämereen.

Tämän vesistön lukuisimmat järvet purkavat vetensä samaan pääjärveen, jonka nimi on

Pyhäjärvi.

Pyhäjärveen tulee vesiä kahdelta haaralta: pohjoisesta ja idästä.

Pohjoiset vedet:

- 1) *Ätsärin reitti,*
- 2) *Pihlajaveden reitti ja*
- 3) *Keuruun reitti, yhdistyvät Ruovedessä, joka laskee Muroleen kosken kautta Näsijärveen ja sitte Tampereen kosken kautta Pyhäjärveen.*

Itäiset vedet:

- 1) *Längelmäveden reitti:*
Längelmävesi.
Pälkäneen vesi.
Roine.
Mallasvesi, johon tulee
- 2) *Hauhon reitti:*
Lummene.
Vesijako.
- 3) *Wanajan reitti:*
Wanajavesi.
Kuokkalan kosken kautta
Pyhäjärveen.

Pyhäjärvestä juoksee vesi virrakkaan

- Nokian kautta*
Kuloveteen, johon tulee
Kyrösjärvi, muhkean
Kyröskosken kautta.

Kulovedestä juoksee vihdoin Pohjanlahteen mahtava

- Kokemäen joki. —*
Eurajoki, Pyhäjärvestä.
Aurajoki.

4. Keskimäinen ja eteläinen vesistö.

Lohjan- ja Hämeenselän itäpuolella, Suomenselän eteläpuolella, ynnä Savon ja Äyräpään selän länsipuolella.

Laskee Suomenlahteen. Pääjärvi

Päijänne, on 12 pennink. pituinen. Siihen tulee lisävesiä monelta puolelta.

Pohjoiset vedet:

- 1) *Saarijärven reitti.*
- 2) *Wiitasaaren reitti*, jossa on suuri *Keitele*. Tunnettu muikuistansa.
- 3) *Rautalammin reitti.*
Saravesi.
Haapakoski.
Päijänne.

Itäiset vedet:

Sysmän reitti, jossa on kaunis *Puulavesi*.

Eteläiset vedet.

Wesijärvi,

Wesijärven kanavan kautta Päijänteeseen.

Päijänteestä vie vettä:

Kalkkisten koski

Ruotsalaiseen, josta alkaa

Kymijoki, jossa on

Jyrängön koski,

Keltisten koski,

Anjalan putos, (erittäin kaunis), ja

Korkeakoski.

Kymijoki laskee Suomenlahteen viidellä suuhaaralla.

Wantaan joki.

Rajajoki eli *Siestarjoki*.

5. Kaakkoinen vesistö.

Suomen selän eteläpuolella, Savon ja Äyräpään selän itäpuolella ja Maanselän länsipuolella.

Laskee Laatokkaan. Siinä on:

1. *Kallaveden reitti*, johon kuuluu

Iisalmen reitti,

Nilsiän reitti,

Kallavesi, pitkä ja kaunis järvi.

Konnuskoski.

Ummukkavesi.

Warkaudenkoski.

Haukivesi.

2. *Pielisen reitti*:

Pielisjärvi, 10 pennink. pitkä ja hyvin leveä.

Pielisjoki,

Pyhäselkä, johon laskee pohjoisesta

Höytiäinen. —

Orivesi.

Orivirta.

Haukivesi.

Haukivesi on kolmen salmen kautta yhteydessä saarekkaan

Saimaan kanssa, johon myös koillisessa yhtyy ihana

Puruvesi.

Saimaasta viepi vettä mahtava

Wuoksi, jossa on Suomen ja Euroopan suurin koski, mainio

Imatra.

Wuoksi jakaantuu kahteen haaraan joista eteläinen laskee Suvannon kautta Laatokkaan.

Tärkeimmät kanavat:

Saimaan kanava.

Muroleen kanava.

Kuokkalan eli Lempoisten kanava.

Nerkoon kanava.

Konnuksen kanava.

Warkauden kanava.

Pielisjoen kanavat.

Suomi jaetaan yhdeksään maakuntaan, jotka ovat

Pohjanmaa.

Häme.

Satakunta.

Varsinais-Suomi.

Ahvenanmaa.

Uusimaa.

Savo.

Karjala.

Lappi.

Kirkollista hallintoa varten on Suomi jaettu kolmeen hiippakuntaan.

Nykyistä virallista hallintoa varten on Suomi jaettu 8 lääniin, joita kuvernöörit hoitavat.

1. Uudenmaan lääni.

Kaupunkeja Uudenmaan läänissä:

Helsinki, Suomenlahden rannalla, *Suomen pääkaupunki*, keisarillinen senaatti, kenraalikuvernöörin asunto. Yliopisto. Monta koulua. Hyvä satama. Vilkas kauppa. *Wiaporin* linnoitus saarella Helsingin edustalla.

Porvoo, Suomenlahden rannalla. Piispan asunto. Suuren runoilijamme Runebergin koti.

Loviisa, Suomenlahden rannalla. Kylpylaitos.

Tammisaari, Suomenlahden rannalla; Ruotsalainen opettaja seminaari, jossa valmistetaan kansakoulun opettajia.

Hankoniemi, saman nimisellä niemellä. Kylpylaitos.

2. Turun ja Porin lääni ynnä Ahvenanmaa.

Kaupunkeja Turun ja Porin läänissä ynnä Ahvenanmaalla:

Turku, Aurajoen varrella, Suomen vanhin kaupunki; ent. pää- ja yliopistokaupunki; Kuvernöörin ja arkkipiispan asunto; hovioikeus.

Naantaali, Itämeren rannalla; Vanha ja hyvä kylpylaitos.

Uusikaupunki, Pohjanlahden rannalla.

Pori, Kokemäen joen varrella. Melkoinen kauppa, tehtaita.

Rauma, Pohjanlahden rannalla. Kuuluisa pitsinteosta.

Maarianhamina, Ahvenanmaalla. Kylpylaitos.

3. Hämeenlinnan lääni.

Kaupunkeja Hämeenlinnan läänissä:

Hämeenlinna, Wanajanreitin varrella. Kuvernöörin asunto.

(Lahti, kauppala Wesijärven rannalla.)

Tampere, Tampereenkosken varrella, kauniilla paikalla. Suomen suurin tehdaskaupunki.

4. Mikkelin lääni.

Kaupunkeja Mikkelin läänissä:

Mikkeli, erään Saimaan lahden rannalla. Kuvernöörin asunto.

Savonlinna, Saimaan rannalla.

Heinola, Kymijoen varrella.

5. Wiipurin lääni.

Kaupunkeja Wiipurin läänissä:

Wiipuri, Wiipurinlahden rannalla. Hovioikeus; kuvernöörin asunto. Melkoinen kauppa.

Käkisalmi, Wuoksen pohjoisella suulla.

Sortavala, Laatokan pohjoisrannalla. Suomalainen opettaja seminaari.

Hamina, Suomenlahden rannalla. Kadettikoulu.

Kotka, Kymijoen suulla. Suuria sahalaitoksia.

Lappeenranta, Saimaan rannalla. Kylpylaitos.

6. Kuopion lääni.

Kaupunkeja Kuopion läänissä:

Kuopio, kauniilla paikalla Kallaveden rannalla. Kuvernöörin ja piispan asunto. Hyvä kauppa.

(Iisalmi, kauppala Iisalmen reitin varrella).

(Warkaus, kauppala ja konepaja Warkauden kosken varrella.)

Joensuu, Pielisjoen suulla. Vilkas kauppa.

(Nurmes, kauppala Pielisen rannalla.)

7. Waasan lääni.

Kaupunkeja Waasan läänissä:

Waasa eli *Nikolainkaupunki*, Pohjanlahden rannalla. Hovioikeus. Kuvernöörin asunto. Hyvä kauppa.

Uusi Kaarlepyy, Lapuan joen varrella. Ruotsinkielinen opettaja seminaari.

Pietarsaari, Pohjanlahden rannalla.

<i>Kokkola.</i>	} Kaikki meren rannalla, harjoittavat kauppaa.
<i>Kaskinen.</i>	
<i>Kristiina.</i>	

Hyvät satamat.

Jyväskylä, Päijänteen pohj. rannalla. Suomalainen opettaja seminaari.

8. Oulun ja Kajaanin lääni.

Kaupunkeja Oulun ja Kajaanin läänissä:

Oulu, Oulunjoen suulla. Kuvernöörin asunto. Vielukomaalle tervaa.

Raahe, Pohjanlahden rannalla.
Kemi, Pohjanlahden rannalla.
Kajaani, lähellä Oulunjärveä.
Tornio, lähellä Tornion joen suuta.

Valtakunnat Euroopassa.

{ *Wenäjän* Keisarikunta. Pääkaupunki: *Pietari*.
 { *Suomen* Suuriruhtinaskunta. Pääk.: *Helsinki*.
 { *Ruotsin* Kuningaskunta. Pääk.: *Tukholma* (Stockholm).
 { *Norjan* Kuningaskunta. Pääk.: *Kristiaania*.
Tanskan Kuningaskunta. Pääk.: *Köpenhamina* (Kjöbenhavn).

Saksan Keisarikunta:

Preussin Kuningaskunta. Pääk.: *Berlin*.
Sachsin Kuningaskunta. Pääk.: *Dresden*.
Baierin Kuningaskunta. Pääk.: *München*.
Württemberg'in Kuningaskunta. Pääk.: *Stuttgart*.
Badin Suuriherttuakunta.
Hessenin Suuriherttuakunta y. m.

{ *Itävallan* Keisarikunta. Pääk.: *Wien*.
 { *Unkarin* Kuningaskunta. Pääk.: *Buda-Pest*.
Alamaitten eli *Hollannin* Kuningaskunta. Pääk.: *Amsterdam*.

Belgian Kuningaskunta. Pääk.: *Brüssel*.
Suurbritannian Kuningaskunta (Englanti, Skotlanti ja Irlanti). Pääk.; *London*, *Edinburg* ja *Dublin* [dö].

- Franskan* Tasavalta. Pääk.: *Paris*.
Espanjan Kuningaskunta. Pääk.: *Madrid*.
Portugalin Kuningaskunta. Pääk.: *Lissabon*.
Italian Kuningaskunta. Pääk.: *Ruomi* (Roma).
Schweizin Tasavalta. Pääk.: *Bern*.
Turkin Sultanikunta. Pääk.: *Konstantinopoli*.
Kreikan Kuningaskunta. Pääk.: *Athén*.

